

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Lenky Kaniové a JUDr. Petra Hlušíka v právní věci žalobce: **A. F.**, zastoupený JUDr. Janou Kopáčkovou, advokátkou se sídlem Kroftova 1, Praha, proti žalovanému: **Generální ředitelství cel**, se sídlem Budějovická 7, Praha, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 13. 1. 2015, č. j. 2402/2015-900000-304.3, a ze dne 4. 2. 2015, č. j. 4890-2/2015-900000-304.3, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 6. 2015, č. j. 31 Af 14/2015 – 74,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 6. 2015, č. j. 31 Af 14/2015 – 74, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobce se žalobou podanou ke krajskému soudu domáhá přezkoumání a zrušení v záhlaví označených rozhodnutí, kterými žalovaný zamítl jeho odvolání a potvrdil rozhodnutí Celního úřadu pro Královehradecký kraj, jimiž bylo rozhodnuto ve smyslu § 42 odst. 2 písm. a) zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, o zajištění vybraných výrobků ve vlastnictví žalobce.

[2] Soud žalobce usnesením ze dne 10. 4. 2015 vyzval k doplacení soudního poplatku v celkové výši 5.000 Kč. Na tuto výzvu reagoval žalobce žádostí o osvobození od soudního poplatku za podanou žalobu. Svou žádost odůvodnil tím, že byl dne 17. 2. 2015 zadržen policií a od tohoto dne je jako obviněný z trestného činu neodvedení spotřební daně omezen na osobní svobodě. Žalobce dne 12. 2. 2015 skončil s podnikáním jako podnikající

fyzická osoba, a proto nemá z podnikání žádné příjmy. Nedisponuje ani jinými finančními prostředky či majetkem, které by mohl použít na úhradu soudního poplatku. Uvedl, že dosud zaplatil na soudních poplatcích 79.000 Kč, přičemž počet rozhodnutí žalovaného týkající se jeho osoby není konečný a neustále roste.

[3] Krajský soud výše uvedeným usnesením žádosti žalobce o osvobození od soudních poplatků nevyhověl a vyzval ho k zaplacení soudního poplatku v celkové výši 5.000 Kč ve lhůtě jednoho týdne od doručení usnesení. Argumentoval tím, že se nemůže spokojit s tvrzením žalobce, že *„těžko může u vazební věznice prokázat, že nemá žádný majetek, který by mohl na úhradu soudních poplatků použít“*. Ztížené podmínky způsobené omezením osobní svobody nevylučují možnost obstarání si listin, které by jeho tvrzení dokládaly. Žalobce je navíc od počátku řízení zastoupen advokátkou. Fotokopie příslušných listin z účetnictví, fotokopii daňového přiznání i výpis z účtu si bezpochyby žalobce mohl vyžádat sám nebo zajistit zřejmě rychleji prostřednictvím své zástupkyně. Žalobce dále opomněl zmínit skutečnost, že je od 6. 1. 2015 jediným společníkem společnosti EKONATURALcz, s. r. o., neuvedl nic ani o své majetkové situaci v Polské republice, jejímž je občanem.

[4] Krajský soud tedy shrnul, že předložené listiny nejsou k prokázání situace žalobce dostatečné a nelze z nich posoudit jeho schopnost dostat zákonem stanovené poplatkové povinnosti. Shledal tak, že podmínky pro osvobození od soudního poplatku nejsou dány.

II. Důvody kasační stížnosti a vyjádření žalovaného

[5] Žalobce (stěžovatel) napadl usnesení krajského soudu kasační stížností a navrhl, aby ho Nejvyšší správní soud osvobodil v řízení vedeném pod sp. zn. 31 Af 14/2015 od povinnosti platit soudní poplatky.

[6] V kasační stížnosti zopakoval důvody svědčící o oprávněnosti jeho žádosti o osvobození od soudních poplatků. Uvedl, že byl dne 25. 6. 2015 propuštěn z vazby poté, co Ústavní soud nálezem zrušil potvrzující rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové o vzetí do vazby z důvodu porušení jeho základních práv a svobod. Stěžovatel nemá žádné disponibilní finanční prostředky, kterými by mohl soudní poplatky zaplatit. V současnosti si hledá zaměstnání, potažmo jiný příjem, který by mohl v budoucnu na úhradu soudních poplatků použít. V tuto chvíli nemá žádný movitý či nemovitý majetek nebo prostředky na bankovních účtech; pokud by je měl, zcela jistě by je již Celní úřad pro Královehradecký kraj zajistil v rámci probíhající daňové exekuce. Jiné prostředky si opatřit nemůže, neboť v České republice žije sám a nemá rodinu nebo někoho jiného, kdo by mu mohl v této složité situaci s úhradou soudních poplatků pomoci.

[7] Stěžovatel poznamenal, že není v jeho možnostech získat příslušné listiny z účetnictví, neboť to bylo kompletně celé zajištěno celní správou nebo Policií ČR jako důkaz jeho domnělé trestné činnosti a jako takový mu nemůže být v rámci probíhajícího trestního stíhání vydán. Vzhledem k tomu, že byl od 16. 2. 2015 do 25. 6. 2015 neoprávněně držen ve vazbě, nemohl podat žádné daňové přiznání, to navíc za situace, kdy mu bylo zajištěno veškeré účetnictví. Proto toto daňové přiznání nemohl předložit.

Stěžovatel nemůže dodat ani výpisy z bankovních účtů, protože žádné nemá. Na jediném jeho účtu bylo v době jeho neoprávněného věznění zadrženo daňovým exekutorem 1.500 Kč a nyní je již účet zřejmě zrušen, popřípadě má banka za žalobcem pohledávky za vedení účtu.

[8] Stěžovatel dále uvedl, že skutečnost, že je společníkem společnosti EKONATURALcz, s. r. o., zmínit neopomněl, neboť na ni nebyl v prohlášení o majetku dotazován. Tato společnost je navíc v úpadku a vzhledem k tomu, že podnikala od ledna roku 2015, žádným zdaňovacím obdobím zatím neprošla a nepodávala tedy daňové přiznání, které by stěžovatel mohl krajskému soudu doložit. Prohlášení stěžovatele, že nemá žádný movitý ani nemovitý majetek, se vztahuje i na Polskou republiku, proto v této souvislosti neměl co zmiňovat.

[9] Shrnutí, že nemůže ve své složité situaci žádným způsobem doložit negativní skutečnost, že nic nevlastní. Upozornil také, že po právní konfrontaci s Celní správou České republiky mu zbylo pouze právo na soudní ochranu, neboť nejenom, že mu bylo zničeno podnikání, ale zejména byl neoprávněným vězněním ve vazbě po dobu 4 měsíců zničen jeho osobní život a reputace. Stěžovatel podal proti rozhodnutím žalovaného již více než 100 správních žalob a je odhodlán i nadále se právní cestou bránit. Na závěr poznamenal, že mu bylo usnesením Krajského soudu v Ostravě v totožné správní žalobě za totožných důkazních a argumentačních podmínek osvobození od soudních poplatků přiznáno.

[10] Žalovaný ve svém vyjádření ke kasační stížnosti uvedl, že je zcela na soudu, jak o osvobození od soudních poplatků rozhodne. Ke stěžovatelovým námitkám však poznamenal, že lze stěží uvěřit tvrzení stěžovatele, že není v jeho možnostech získat příslušné listiny z účetnictví z důvodu jeho zajištění celní správou nebo Policií ČR. Účetnictví stěžovatele je v držení Celního úřadu pro Královéhradecký kraj, který vede se stěžovatelem příslušné daňové řízení. Stěžovateli je tato skutečnost známa a nic mu nebrání, aby buď sám či prostřednictvím svého zástupce, kterým je v daňovém řízení tatáž osoba jako v řízení soudním, do spisu nahlédl a obstaral si potřebné kopie.

[11] Dále žalovaný poznamenal, že majetkové poměry stěžovatele by se mohly objasnit primárně v Polsku, neboť je občanem Polské republiky. Z nálezu Ústavního soudu navíc vyplynulo, že je držitelem průkazu zdravotního pojištění v Holandsku, proto se lze domnívat, že i zde by mohl mít své aktivity. Upozornil také, že podle insolvenčního rejstříku společnost EKONATURALcz, s. r. o., v úpadku není. Žalovanému je známo pouze 13 žalob proti 71 rozhodnutím žalovaného.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[12] Nejvyšší správní soud při posuzování kasační stížnosti hodnotil, zda jsou splněny podmínky řízení. Zjistil, že kasační stížnost je projednatelná. S ohledem na specifický charakter napadeného usnesení krajského soudu netrval na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost. Jak nedávno uvedl rozšířený senát Nejvyššího správního soudu: „Stěžovatel má povinnost zaplatit poplatek za řízení o kasační stížnosti jen tehdy, pokud kasační

stížnost směřuje proti rozhodnutí krajského soudu o návrhu ve věci samé (o žalobě) či o jiném návrhu, jehož podání je spojeno s poplatkovou povinností.“ (viz usnesení rozšířeného senátu NSS ze dne 9. 6. 2015, sp. zn. 1 As 196/2014). Již dříve Nejvyšší správní soud ve své judikatuře uváděl, že osvobození od soudních poplatků je vázáno na posouzení poměrů konkrétního žadatele. Pokud je cílem kasační stížnosti přezkoumání rozhodnutí, že stěžovateli nemá být přiznáno osvobození od soudních poplatků, pak by se uplatňováním požadavku na uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost jen řetězil problém, který má být rozhodnutím o této kasační stížnosti vyřešen (viz rozsudek ze dne 24. 10. 2007, čj. 1 Afs 65/2007 - 37; či rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, čj. 9 As 43/2007 - 77).

[13] Kasační stížnost je důvodná.

[14] Stěžovatel ve své kasační stížnosti navrhuje, aby mu Nejvyšší správní soud přiznal osvobození od soudního poplatku v řízení o žalobě. K tomu je nutno uvést, že Nejvyšší správní soud může v případě meritorního projednání kasační stížnosti buďto kasační stížnost zamítnout pro její nedůvodnost, nebo rozhodnutí krajského soudu zrušit, případně zrušit též rozhodnutí správního orgánu [viz § 110 odst. 1 a 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“)]. Z obsahu kasační stížnosti soud dovodil, že stěžovatel usiluje o zrušení napadeného usnesení krajského soudu, kterým mu nebylo přiznáno osvobození od soudních poplatků. Stěžovatel sice neuvedl, o jaké důvody svou kasační stížnost opírá, nicméně z jeho podání je patrné, že se jedná o nesprávné posouzení právní otázky spočívající v posouzení naplnění důvodů pro osvobození od soudních poplatků, a tedy o nezákonnost napadeného rozhodnutí ve smyslu § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

[15] Nejvyšší správní soud vycházel ze závěrů uvedených ve svém nedávném rozsudku ze dne 24. 7. 2015, č. j. 2 As 153/2015 - 27, ve kterém přezkoumával obdobné usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích o neosvobození stěžovatele od soudních poplatků. Od těchto závěrů neměl důvod se v nyní posuzované věci odchýlit.

[16] Z obsahu spisu vyplynulo, že stěžovatel požádal o osvobození od soudních poplatků podáním ze dne 15. 4. 2015. Dne 21. 5. 2015 vydal krajský soud napadené usnesení o nepřiznání tohoto osvobození.

[17] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. „*účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne.*“

[18] Smyslem institutu osvobození od soudních poplatků je zabezpečení přístupu k soudní ochraně i u těch účastníků, kteří se vzhledem ke své sociální a finanční situaci nachází v tíživých majetkových poměrech. Je na účastníku samém, aby soudu dostatečně konkrétně popsal své osobní a majetkové poměry a současně aby projevil zákonem požadovanou aktivitu a předložil (pokud možno současně se žádostí o osvobození) doklady prokazující jeho nemajetnost. Nesplní-li účastník tuto svou povinnost, soud výdělkové a

majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje (srov. rozsudek NSS ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50, publ. pod č. 537/2005 Sb. NSS). Důkazní břemeno k prokázání, že nemá dostatek prostředků, nese účastník řízení.

[19] Soudy tedy zkoumají, zda účastník řízení v žádosti o osvobození od soudních poplatků dostatečně konkrétně popsal, v čem spatřuje nedostatek prostředků k úhradě soudního poplatku a zda takové tvrzení rovněž řádně doložil. Přiznat osvobození od soudních poplatků je totiž možné jen při kumulativním splnění obou podmínek, tj. při dostatečně určitém tvrzení o nedostatečnosti prostředků k úhradě soudního poplatku a při doložení takového tvrzení. Vyplyne-li z uvedených údajů či obsahu spisu, že jsou nevěrohodné, popř. neúplné, soud žádost zamítne (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 8. 2009, č. j. 1 As 39/2009 - 88).

[20] Přesto, že soud nezjišťuje z úřední povinnosti výdělkové a majetkové poměry účastníka a důkazní břemeno o tom, že jsou předpoklady pro osvobození splněny, nese navrhovatel, při posuzování, zda jsou uvedené předpoklady splněny, nemůže soud zůstat zcela pasivní. Jak uvedl Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 23. 7. 2012, č. j. 8 As 64/2012 - 12, *„pro posouzení, zda jsou splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, je zároveň třeba, aby soud vyzval účastníka řízení k doložení osobních, majetkových a výdělkových poměrů a stanovil mu k tomu přiměřenou lhůtu. Soud zpravidla zašle účastníkovi řízení formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků“ s tím, nechť tento formulář účastník zašle vyplněný zpět soudu spolu se všemi relevantními doklady, které se vztahují k tvrzeným skutečnostem o majetkových a výdělkových poměrech (...). Pokud stěžovatelka nedoložila krajskému soudu informaci o svých osobních, majetkových a výdělkových poměrech v důsledku opomenutí krajského soudu vyzvat ji k doložení těchto informací, nelze jí takovou skutečnost klást k tíži. Krajský soud proto zatížil své rozhodnutí vadou, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé.“*

[21] Rovněž lze odkázat na rozsudek zdejšího soudu ze dne 24. 9. 2008, č. j. 1 As 63/2008 - 34, podle něhož povinnost doložit nedostatek prostředků je sice na účastníkovi řízení, a nikoli na soudu, avšak pokud z předložených důkazů není možné dostatečně posoudit majetkové a sociální poměry žadatele a ověřit si jeho tvrzení, měl by soud žadatele poučit v tom smyslu, jakým způsobem může svá tvrzení prokázat, aby v řízení neutrpěl újmu (obdobně též přímo ve vztahu ke stěžovateli v jiných jeho věcech viz rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 6. 2015, č. j. 5 As 101/2015 - 42, a ze dne 24. 6. 2015, č. j. 1 As 111/2015 - 50).

[22] Stěžovatel zaslal krajskému soudu zdůvodněnou žádost o osvobození od soudních poplatků, která by, pokud by údaje v ní byly vskutku pravdivé a úplné, měla poskytnout dostatečně přesvědčivý a komplexní obraz o stěžovatelových majetkových poměrech. Stěžovatelova situace je ovšem v mnohém specifická. Jako cizí státní příslušník, který v minulosti podnikal jak v České republice, tak v Polsku, se v době rozhodování krajského soudu o jeho žádosti nacházel v české vazební věznici a byl stíhán pro závažnou daňovou trestnou činnost. V daňovém řízení bylo vícero rozhodnutími správců daně rozhodnuto o propadnutí vybraných výrobků ve vlastnictví žalobce, přičemž tato rozhodnutí stěžovatel napadá žalobami ve správním soudnictví. Je tedy zřejmé, že na jedné straně stěžovatel může

mít dostatek prostředků pro vedení své obhajoby i vícero řízení o žalobách ve správním soudnictví, neboť je představitelné, že mu zůstala k dispozici (např. u příbuzných, známých aj.) hotovost z minulosti, kdy podnikal. Na druhé straně je však též velmi dobře možné, že vskutku již žádnými dalšími prostředky nyní nedisponuje, neboť mu všechny podstatný majetek byl zajištěn správci daně. K řádnému vedení své obhajoby i různých řízení ve správním soudnictví stěžovatel potřebuje nikoli nevýznamné prostředky. Musí platit náklady na svého advokáta v trestním řízení (nebyl-li mu takový advokát ustanoven - podrobnosti o trestním stíhání stěžovatele nejsou Nejvyššímu správnímu soudu známy). Dále je pochopitelné a v jeho situaci vazebního stíhání (v době rozhodování krajského soudu) zcela přiměřené, že v řízeních ve správním soudnictví potřebuje zastoupení advokátem. Navíc mu vyvstává povinnost platit soudní poplatky ve vícero věcech správního soudnictví. Jeho finanční potřebu na vedení sporů v dané situaci tedy lze odhadnout na vícero desítek tisíc Kč.

[23] Za této situace je nezbytné, aby krajský soud předtím, než stěžovateloivu žádost o osvobození od soudních poplatků zamítne, stěžovateli umožnil tvrdit a prokázat či alespoň věrohodně osvědčit, jaké prostředky ve své nynější situaci zhruba potřebuje pro vedení soudních řízení, jichž je účastníkem, čítaje v to i účelně vynaložené náklady na zastoupení advokátem, a na jakou část z toho má vlastní prostředky. Stěžovatele je třeba vyzvat, aby poskytl soudu přehled o trestních, správně soudních a případně jiných řízeních, která v současnosti vede, s uvedením, v jakých z nich je zastoupen advokátem a jaké částky musí na advokátní zastoupení vynaložit. Zároveň je nutné, aby sestavil přehled soudních poplatků, které již uhradil nebo k jejichž uhrazení je vyzván.

[24] Rovněž je třeba, aby stěžovatel věrohodně zpochybnil argumentaci správce daně, že může disponovat prostředky v Polsku. Je zřejmé, že na stěžovatele lze v tomto směru, kdy dokazování ve své podstatě směřuje k prokázání „negativní“ skutečnosti, tedy nemajetnosti stěžovatele, klást jen takové důkazní břemeno, které může s vynaložením přiměřeného úsilí unést. To znamená, že po stěžovateli je možno požadovat, aby poskytl soudu úplný a tak důkladný přehled svého majetku, jaký jen je s ohledem na svoji aktuální situaci schopen sestavit, a aby přesvědčivě vyvrátil či alespoň zpochybnil konkrétní podezření o tom, že ve skutečnosti určitým (skrytým) majetkem disponuje.

[25] Poté, co stěžovatel výše uvedené informace krajskému soudu poskytne, bude na tomto soudu, aby zhodnotil jejich věrohodnost a přesvědčivost a posoudil, zda a případně v jaké míře může stěžovatel nést náklady na řízení, která vede, sám a v jaké míře mu lze případně poskytnout dobrodiní osvobození od soudních poplatků. Je na krajském soudu, aby stěžovatele vedl k tomu, že na svá řízení sám vynaloží všechny jemu rozumně dostupné prostředky, avšak zároveň aby nedopustil, že kvůli nedostatku prostředků by stěžovateli bylo znemožněno účinně hájit svá práva.

[26] Krajský soud posud výše uvedeným způsobem nepostupoval a stěžovatele nevedl ke zjištění rozhodných skutečností. Jeho rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků je tedy za současného stavu věcí nezákonné, neboť není opřeno o dostatečně zjištěný skutkový stav. Kasační stížnost je proto důvodná.

IV. Závěr a náklady řízení o kasační stížnosti

[27] Z výše uvedených důvodů proto Nejvyšší správní soud usnesení krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 věta první, část věty před středníkem s. ř. s.); v něm je krajský soud vázán právním názorem vysloveným v rozsudku Nejvyššího správního soudu (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[28] Krajský soud posléze v rozhodnutí o návrhu ve věci samé rozhodne také o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 27. srpna 2015

JUDr. Marie Žišková
předsedkyně senátu